

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, доцента

Мірошніченко Валентини Іванівни на дисертацію

Коваль Інни Віталіївни "Правове виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу", подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07-теорія і методика виховання

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковою тематикою. Необхідність підвищення якості професійної підготовки студентів педагогічного коледжу зумовлена об'єктивними, соціально значущими факторами, пов'язаними із зміною світоглядних та аксіологічних цінностей у суспільстві. Так, перспективи розвитку українського суспільства ставлять завдання формування творчої особистості, яка може самостійно і ініціативно вирішувати професійні та життєві завдання, шукати шляхи і засоби раціонального здійснення правовиховної діяльності, оцінювати її результати з урахуванням чинного законодавства.

З огляду на це, не викликає сумніву актуальність теми дослідження, яка компетентно обґрунтована авторкою. Дослідження виконане як складова науково-дослідної теми кафедри суспільних дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини "Правове виховання для забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина" (номер державної реєстрації 01 12и000514) також свідчить про актуальність досліджуваної проблеми.

Актуальність дослідження підсилюється низкою суперечностей, які виявила Інна Віталіївна в процесі опрацювання літературних джерел, зокрема, між:

- потребою суспільства в правовому вихованні студентів педагогічного коледжу, низьким рівнем їх правової вихованості і реальними можливостями

його здійснення у навчально-виховному процесі та недостатнім рівнем усвідомлення важливості цієї проблеми;

-необхідністю підвищення ефективності правового виховання студентів педагогічного коледжу в навчально-виховному процесі та недостатньою розробленістю наукового, методичного та кадрового забезпечення цього процесу;

- необхідністю системної організації процесу правового виховання та епізодичністю, розрізненістю правовиховних заходів у педагогічних коледжах.

2. Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

полягає в тому, що:

- *вперше* обґрунтовано педагогічні умови правового виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу (удосконалення змісту правового виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу; стимулювання мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до дотримання правових норм на основі удосконалення позааудиторної роботи педагогічного коледжу; активізація творчої правової діяльності студентів педагогічного коледжу);

-*уточнено* сутність ключових понять дослідження: "правове виховання", "правове виховання студентів педагогічного коледжу"; критерії (мотиваційно-ціннісний, інформаційно-когнітивний, діяльнісно-практичний), показники та рівні (низький, середній, високий) правової вихованості студентів педагогічного коледжу;

• *-удосконалено* форми, методи, засоби правового виховання студентів в умовах навчально-виховного процесу педагогічного коледжу;

-*подальшого розвитку* набули інтеграційні процеси змістового наповнення правового виховання студентів педагогічного коледжу.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні у виховний процес педагогічних коледжів навчально-виховного та методичного забезпечення процесу правового виховання,

зокрема: методики діагностування рівнів правової вихованості студентів; оновленого змісту навчальної дисципліни "Правознавство", спецкурсу "Правове виховання", програми діяльності гуртка "Молодий правознавець", тематики правовиховних заходів.

Основні положення та висновки дисертації можуть бути використані педагогами-кураторами, керівниками гуртків, секцій, клубів правознавчого спрямування та в системі вищої освіти з удосконалення фахового рівня майбутніх учителів правознавства загальноосвітніх навчальних закладів та позашкільних навчальних закладів правового профілю. Матеріали дисертаційної роботи доцільно використовувати у змісті лекційних і практичних занять з дисципліни "Правознавство", у процесі підготовки навчально-виховної та методичної літератури.

Результати дослідження *впроваджено* в навчально-виховний процес Уманського гуманітарно-педагогічного коледжу ім. Т. Г. Шевченка (довідка № 275 від 02.09.2015 р.), Дніпропетровського педагогічного коледжу Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара (довідка № 324 від 25.09.2015 р.), Бериславського педагогічного коледжу імені В. Ф. Беньковського (довідка № 253 від 21.10.2015 р.).

3. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких характеризується певним внеском у розвиток теорії і методики виховання, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Аналіз тексту дисертації та автореферату свідчить, що дисертанткою опрацьована достатня кількість літературних джерел, що позначилося на глибокому аналізі теоретичних основ проблеми.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет наукового пошуку; сформульовано гіпотезу, окреслено комплекс методів дослідження; розкрито наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про впровадження, апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі охарактеризовано стан розробленості проблеми дослідження; уточнено сутність ключових понять, критерії, показники й охарактеризовано рівні правової вихованості студентів педагогічного коледжу.

В результаті аналізу науково-педагогічних праць із досліджуваної проблеми авторкою визначено, що правове виховання студентів педагогічного коледжу трактуємо як процес забезпечення цілеспрямованого, систематичного, послідовного впливу на свідомість, почуття, поведінку студентів норм та принципів права, спеціальних форм та методів, що сприяють формуванню необхідного, прийняттого у суспільстві рівня правових знань, переконань, ціннісних орієнтацій, установок; розвитку шанобливого ставлення до законодавства, уміння відстоювати власні права; навичок правомірної поведінки, які узгоджуються з потребами та цінностями правового суспільства. Правову вихованість студентів дисертантка трактує як якість особистості, що включає ступінь розуміння змісту правового матеріалу, глибину правових знань та переконань особистості, реалізованих у побутовій, трудовій, суспільній та професійній діяльності, що виявляються у дотриманні правових норм, відстоюванні власних прав і свобод, правомірній поведінці.

Заслугує на схвалення здійснене уточнення критеріїв правової вихованості студентів педагогічного коледжу: *мотиваційно-ціннісний*, який включає переконаність та впевненість у значущості й справедливості норм права, інтерес до їх вивчення, свідоме дотримання законів держави і норм співжиття; *інформаційно-когнітивний* що характеризує глибину та міцність правових знань, повагу до права, визнання його верховенства; *діяльнично-практичний*, що включає непримиренність до правопорушень, сформованість правомірної поведінки, готовність до активної правової діяльності. Відповідно до сформованості показників обраних критеріїв охарактеризовано рівні (низький, середній та високий) правової вихованості студентів педагогічних коледжів.

У другому розділі здійснено аналіз стану правового виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу; висвітлено організацію та методіку проведення констатувального етапу дослідно-експериментальної роботи. Для вирішення поставлених у дослідженні завдань, перевірки сформульованої гіпотези використовувався комплекс взаємопов'язаних методів дослідження: *теоретичні*- аналіз наукових джерел із проблеми дослідження, що дало змогу визначити об'єкт, предмет, мету дослідження, сформулювати його завдання, уточнити сутність поняття "правове виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу"; *емпіричні* -- цілеспрямоване спостереження, бесіда, емпатичне слухання, що дало можливість зібрати первинний аналітичний матеріал про рівні правової вихованості студентів педагогічного коледжу; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) для перевірки ефективності педагогічних умов правового виховання студентів у навчально-виховному процесі педагогічного коледжу; *статистичні* - методи математичної статистики, за допомогою яких здійснено перевірку ефективності впровадження в навчально-виховний процес педагогічного коледжу педагогічних умов правового виховання студентів.

За результатами дослідження було дисертанткою встановлено, що на процес правового виховання студентів педагогічного коледжу негативно впливають такі чинники: відсутність однакового підходу до визначення сукупності обов'язкових тем вивчення курсу "Правознавство"; недостатнє навчально-методичне забезпечення цього процесу; епізодичне використання інноваційних технологій та активних методів у процесі правового виховання; обмежений обсяг годин, що відводиться на вивчення правових дисциплін.

У третьому розділі обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови правового виховання студентів педагогічного коледжу; проаналізовано результати формульовального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Заслугує на увагу той факт, що авторка всебічно аргументує одержані у дослідженні висновки.

Під час формувального етапу експерименту процес правового виховання студентів педагогічного коледжу здійснювався на основі: вдосконалення навчально-виховного процесу за рахунок активізації самостійної роботи студентів для отримання правових знань, умінь і навичок, розроблення правових заходів, оновлення змісту навчальної дисципліни "Правознавство", упровадження спецкурсу "Правове виховання", розроблення програми діяльності гуртка "Молодий правознавець".

Під час проведення контрольного зрізу проаналізовано кількісні значення рівнів правової вихованості студентів педагогічного коледжу контрольної й експериментальної груп, що дало змогу встановити відповідну динаміку показників

4. Аналіз змісту автореферату. Кількість віддрукованих праць за темою дисертації (18 одноосібних публікацій, з яких 5 відображають основні наукові результати, 11 - апробаційного характеру, 2 - додатково відображають наукові результати дисертації) дозволяє зробити висновок, що в них достатньо повно відображено методику дослідження, наукові результати і основні висновки. Автореферат дисертаційної роботи в цілому відповідає за своїм змістом та структурою дисертації. Усі пункти наукової новизни дослідження, які заявлені в авторефераті відображені у дисертаційній роботі.

5. Дискусійні положення та зауваження до роботи.

1. В теоретичній частині (розділ 1) дисертації авторці варто було докладніше проаналізувати сучасні психолого-педагогічні підходи до правового виховання студентів, які містяться в працях зарубіжних дослідників.

2. Наукова цінність роботи була б вищою, якби дисертантка звернула увагу на необхідність врахування положень деонтології при організації правовиховної роботи серед студентів педагогічного коледжу. Цей матеріал

бажано було б подати окремою главою у курсі "правознавство" чи в авторському спецкурсі.

3. У тексті дисертації допускаються окремі неточності.

Так, на с. 129 про "теорію держави і права" йдеться як про "одну з найбільш складних тем", хоча це - навчальна дисципліна.

На с. 137, говорячи про позааудиторну діяльність, дисертантка зазначає, що "така практична правоохоронна діяльність студентів може стати джерелом формування правових переконань..". Краще було б вжити вираз "творча правова діяльність" (як визначено у третій педагогічній умові), оскільки в Україні за чинним законодавством можлива лише державна правоохоронна діяльність. Здійснювати її має лише компетентна, фахово підготовлена, процесуально уповноважена державою посадова особа - ніяк не студент педагогічного коледжу.

На с. 158 йдеться про розкриття тем "громадянського процесу". Правильна назва дисципліни "цивільний процес".

4. Зустрічаються повтори тексту: с. 165-167 та с. 188-190 текст ідентичний.

5. Керуючись принципами дослідницької культури, авторці бажано було б звернути увагу на чіткість формулювання висновків за аналізом результатів констатувального етапу експерименту, оскільки висновок, поданий на с. 121-122 дисертації, не повністю відповідає висновку зі с. 193 дисертації та с. 9 та с. 14 автореферату.

Проте, висловлені дискусійні положення та зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження. Задачі, які поставлені дисертанткою виконані. Автореферат дисертації повністю відповідає її змісту. Опубліковані авторкою наукові праці розкривають основний зміст дисертації,

6. Загальні висновки і оцінка дисертації. В цілому дисертація є самостійним завершеним дослідженням, що має суттєву практичну значущість, робить вагомий внесок у теорію і методику виховання та відповідає вимогам

робить вагомий внесок у теорію і методику виховання та відповідає вимогам "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а її авторка Коваль Інна Віталіївна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 теорія і методика виховання.

Офіційний опонент -

завідувач кафедри теорії та історії держави

і права та приватно-правових дисциплін

Національної академії Державної

прикордонної служби України імені

Богдана Хмельницького,

доктор педагогічних наук, доцент

В. І. Мірошніченко

Підпис засвідчую:

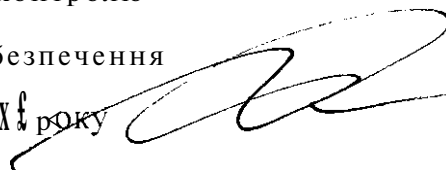
Начальник відділення контролю

та документального забезпечення

" /0"

ОБ

20 XI року

О. М. Олошинець